

En el centenari de Joan Bonet i Baltà

JOSEP LLUÍS BRONCHAL

Joan Bonet i Baltà va néixer el 23 de maig de 1906 a Vilafranca del Penedès en una família de llarga tradició de clergues i de religioses, ambient que afavorí la seva vocació eclesiàstica.

Segons Albert Manent, que li va dedicar un magnífic retrat:

Mossèn Bonet pertany a una promoció de clergues, marcada per la guerra civil, molt agermanats entre ells, i que sobresortiren en el camp de la cultura o posseïen un bagatge cultural envejable, ben d'acord amb la tradicional figura del clergue il·lustrat¹.

Estudiant inquiet i obert, no es limità a les assignatures del programa, sinó que, atret per la vida social i cultural de l'època, fou un dels seminaristes capdavanters durant la Dictadura de Primo de Rivera. Escriví, gairebé setmanalment i amb el pseudònim de Joan de Puigdalba, en la revista *Acció* de Vilafranca. Cantà la primera missa pel juliol de 1929 i fou vicari de la Bisbal del Penedès, de Sant Cugat del Vallès, de Premià de Mar i de Sant Joan d'Horta de Barcelona, rectoria que fou cremada a l'inici de la guerra civil i on es perdé el seu incipient però important arxiu. A començaments d'agost de 1936 va fugir en un vaixell italià cap a Gènova i Roma. Acabada la guerra retornà a Barcelona i fou destinat de vicari a la parròquia dels Àngels, situada en ple Eixample barceloní. Al cap de poc temps, i per fer servir el català en les explicacions litúrgiques d'un bateig, fou traslladat forçosament a Sant Julià del Montseny, on no restà ociós, sinó que restaurà ermites i acollí amics i excursionistes que pensaven en la reconstrucció nacional de Catalunya. El període de 1940 a 1946 foren uns anys molts fructífers per a ell, perquè tingué un paper destacat en els centenaris del naixement de Jacint Verdaguer (1945) i de Josep Torras i Bages (1946).

A l'estiu de 1946 es féu càrrec, com a ecònom, de les noves parròquies de Sant Isidre i de Sant Medir, que comprenien part de les barriades de la Bordeta, Sants i Santa Eulàlia de l'Hospitalet. Aviat li fou confiada en exclusiva la de Sant Isidre. Servint-se d'un mapa dels límits parroquials i comptant amb la confiança del bisbe, inicià l'aventura de construir un temple (1951) i altres annexos pastorals, socials, culturals i escolars, en uns barris mancats d'aquesta mena d'equipaments. Després de trenta anys com a rector de Sant Isidre es jubilà en 1976. Va morir l'any 1997.

Mentre jo feia segon curs de filologia catalana a la Universitat de Barcelona, i per suggeriment del meu professor Josep Moran, vaig entrar en contacte amb ell.

El motiu va ser un treball que volia fer sobre *L'Atlàntida* de Jacint Verdaguer. Quan el vaig conèixer em van sorprendre una sèrie d'actituds seves, com ara la seva amabilitat i generositat, però sobretot la seva vitalitat. Era un home inquiet; no parava de parlar i, mentre ho feia, s'aixecava constantment a la recerca d'aquell llibre o article que corroboressin les seves afirmacions i me'n llegia la frase clau, sovint subratllada, que recollia la idea per ell defensada.

Gràcies a la bibliografia que em va facilitar i a certs comentaris, aquell treball es va convertir per a mi en una tasca apassionant. De fet, es tractava del meu primer treball universitari, que vaig fer en col·laboració amb un company de classe. A finals d'abril li'n vaig portar una còpia. Vam passar

Mn. J. Bonet i Baltà FOTO: cedida per Mn. R. Corts

tota la tarda parlant sobre Verdaguer, especialment sobre la seva tragèdia, i intentava d'aclarir-nos els punts més decisius del seu drama personal. Em va sorprendre la seva memòria, l'amplitud de coneixements, com els lligava i interpretava. Uns quants mesos després d'aquella trobada, i amb més calma, em va precisar els aspectes essencials d'aquella tragèdia. Intentaré ara de fer un resum del que em va dir Mn. Joan Bonet i Baltà.

El viatge que féu mossèn Cinto en 1886 a Terra Santa, i que ens ha explicat en el seu *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa* (1889), el va deixar trasbalsat emocionalment, en el sentit d'un intens desvetllament del seu fervor i ànsia posterior de voler practicar amb intensitat les virtuts evangèliques amb totes les seves conseqüències.

1. Albert Manent, «Joan Bonet i Baltà, de la pastoral i l'apologètica a la Història», dins *Semblances contra l'oblit: Retrats d'escriptors i de polítics*, Ed. Destino, Barcelona 1990, p. 39.

En aquesta època va conèixer el pare Joaquim Piñol, que va exercir damunt d'ell una notable influència, fins al punt d'introduir-lo en el món dels exorcismes. La personalitat del Pare Piñol, antic paül, sembla que fou molt complexa i agitada. Va estar vivint a Amèrica uns quants anys i va tenir alguns problemes amb la jerarquia de la seva congregació, tot i que el toleraven. Un bon dia, i quan Verdaguer encara era en una d'aquelles explosions místiques, el Pare Piñol li va dir: «Jo sé una cosa amb la qual pots fer més bé. Millor que donar almoines als pobres, el que pots fer és guarir les ànimes dels patiments interiors i de la presència del maligne.»

Les pràctiques exorcistes van començar a la capella del Palau Moja –encara existent–, seu dels marquesos de Comillas. Aquesta circumstància provocà la pèrdua de l'amistat de l'amic de l'ànima, Jaume Collell, a qui consultava gairebé tot el que feia. Segons Bonet i Baltà, el dictamen mèdic que va emetre un grup de metges és decisiu; és un fet clau que alguns biògrafs han ignorat o obviat, i sense el qual no es pot entendre l'abast de la seva crisi. Es tracta de l'obra de diversos autors, titulada *Dictamen pericial acerca de la integridad de las facultades mentales de mosén Jacinto Verdaguer* (1895). El resum d'aquell informe, que Bonet em mostra amb alguns subratllats seus, resumeix en síntesi el següent: «Es tracta d'una persona molt emocionable, suggestionable i amb poques forces de voluntat.» Tres factors que apunten a la *monomania*, de la qual parlarà el nunci al bisbe Morgades. En realitat, es trac-

tava d'una obsessió o, com diríem ara, d'una malaltia mental transitòria, que quasi ningú no va saber detectar, perquè llavors aquí no es coneixia aquesta patologia.

Els biògrafs posteriors no van tenir en compte tot això i, en no explicar-se racionalment la seva conducta, al·legaren altres conflictes possibles o ficticis, en especial el que fa referència a una greu crisi de fe, tesi defensada per Josep Miracle en la seva biografia de Verdaguer. Segons Bonet i Baltà, és absurd i inversemblant parlar de crisi de fe; en tot cas, hauríem de parlar de «sobrefè», ja que no hi ha cap dubte que els intensos períodes místics de Verdaguer facilitaren la seva iniciació en les pràctiques exorcistes, a les quals s'abocà en cos i ànima.

Cal dir que en aquella època no hi havia, per part de l'Església catòlica, cap prohibició expressa per a l'exercici de tals pràctiques, si bé eren celebrades amb una certa discreció. Hi ha l'anècdota del professor d'idiomes i d'un familiar dels marquesos en què diuen que una nit, sentint veus, s'acostaren a la capella i descobriren tot aquell afer. Va resultar que un posseït, a preguntes del professor, va contestar en francès, sense que conegués cap paraula d'aquest idioma. El professor, espantat, va dir que no tornaria més a aquella casa; justament, a partir de llavors és quan es va esbombar el tema, que va arribar a oïdes dels marquesos i del bisbe Morgades, el qual, en voler-lo sotmetre a la seva obediència, provocà l'esclat del seu drama, que s'engrandí enormement quan arribà a l'opinió pública, amb totes les conseqüències que ja coneixem.

Aquestes i altres coses referents a Verdaguer me les va explicar Mn. Joan Bonet amb un abrandament que contagiava sols de veure'l gesticular i moure's. La d'aquell dia va ser una lliçó inesborrable que mai no oblidaré. Verdaguer, a partir de llavors, ja no fou per a mi únicament el més gran poeta català, sinó una persona feble emocionalment però molt autèntica. M'identificava amb ell sobretot pel seu esperit romàntic i per la seva defensa de les causes perdudes.

Vaig tornar a visitar diverses vegades més Mn. Bonet, espaiades en el temps, en les quals em va parlar d'altres temes d'interès, com Jaume Balmes, Jovellanos, però en especial del bisbe Josep Torras i Bages.

Mn. Joan Bonet comunicava les seves idees amb una gran eficàcia i convenciment. Era una persona de principis i creences sòlides, per bé que no manifestava dogmatismes i era capaç de tenir amics entre tendències a vegades enfrontades. Tolerant i conciliador, sabia guanyar-se tothom. No deixava lloc al dubte quan parlava d'alguna cosa que coneixia o que havia estudiat a fons; llavors era capaç de defensar els seus pensaments amb una vehemència increïble. Quan explicava una història seriosa o una anècdota trivial, tot ell es trasbalsava, fins al punt que el seu interlocutor rarament quedava indiferent. La seva paraula era d'una lucidesa sorprenent i gesticulava amb les mans i la cara com si es tractés d'un consumat orador. També somreia sovint. Les inflexions de la seva veu i el moviment dels llavis i de tot el seu rostre eren altres recursos que donaven profunda expressivitat als seus arguments.

Església de Sant Isidre (L'Hospitalet de Llobregat)

Un aspecte del seu vessant col·leccionista fou la donació de la seva important col·lecció de ceràmica popular catalana al Museu de Vilafranca del Penedès; i el seu arxiu d'Història Eclesiàstica Contemporània de Catalunya el va donar, íntegre, a la Biblioteca Episcopal de Barcelona.

En una d'aquestes trobades amb ell, el tema estrella va ser el seu admirat bisbe Josep Torras i Bages, de qui va prologar el volum de les *Obres completes* de l'Editorial Selecta. De Torras i Bages, em va parlar sobretot de *La tradició catalana* (1892) i de les seves relacions amb el nacionalisme català de finals del segle XIX. Baltà considerava aquesta figura com a cabdal per a la creació teòrica i ideològica de l'ànima de la nació catalana. En escaure's el centenari de la publicació de *La tradició catalana*, la considera obra fonamental en el desvetllament del sentiment nacional català, que, segons diu, abans no existia pas de la mateixa manera.

A poc a poc, el tema de Torras i Bages esdevé per a mi apassionant i començo a interessar-me per un bisbe del qual no havia descobert la transcendència en la història de la nostra cultura. Segons Bonet i Baltà, *La tradició catalana* va ser publicada uns quants mesos abans que les *Bases de Manresa*. Torras i Bages, que llavors era prevere, va participar en aquesta trobada nacionalista, com a delegat per Barcelona;

va ser un dels pocs eclesiàstics que hi van participar. Torras i Bages considerava importantíssim que els seglars demanessin que la jerarquia eclesiàstica fos catalana. Defensava que *La tradició catalana* era el canemàs ideològic del futur catalanisme, fos aquest polític o ideològic, atès que, a parer seu, les aportacions de Valentí Almirall *Lo catalanisme* (1886) i d'Enric Prat de la Riba *La nacionalitat catalana* (1906) eren aportacions fragmentàries o esbiaixades, i no tenien aquesta dimensió global que ell reclamava. Podia semblar, a primera vista, un apologista dogmàtic, parcial i que partia d'idees preconcebudes, però li agradava de demostrar totes les hipòtesis que llançava; encara que s'apassionava fàcilment, no volia perdre mai la necessària objectivitat històrica.

Per acabar, i tornant a Bonet i Baltà, m'agradaria de comentar un parell de coses que retraten definitivament el seu compromís per la llengua catalana i la defensa de les llibertats. Tenim una primera cosa, ja abans comentada, que provocà el seu «desterrament» a Sant Julià del Montseny: la utilització del català en un bateig de la parròquia dels Àngels de Barcelona, tot just acabada la guerra civil. Malgrat que Albert Marent parli de *trasllat* i Ferran Blasi de *escollir una parròquia llunyana*, el mateix Bonet deia contundentment que havia estat un «desterrament» en tota regla. Que això s'esdevingués l'any

1940, quan les passions dels vencedors eren al seu punt més àlgid, vol dir que Bonet i Baltà tenia una fidelitat i un coratge inequívocs. La seva fidelitat a la llengua era tan insubornable que va tornar a reincidir «en la falta» i va editar clandestinament, en 1941 o 1942, dues edicions del catecisme català de segon grau, sense peu d'impremta i amb data de 1936. Actituds com aquestes *de salvació dels mots* a què feia referència Salvador Espriu van fer possible la supervivència del català en uns moments terribles per a la nostra llengua i cultura. El segon fet és el seu compromís amb la llibertat i la democràcia quan, com a rector de la parròquia de Sant Isidre, a l'Hospitalet de Llobregat, acollí en les dependències parroquials reunions de l'Assemblea de Catalunya o de dirigents obrers d'empreses en conflicte.

Més coses podria dir de Mn. Joan Bonet; però, per damunt de totes, remarco el seu sentit pregon de l'amistat que em va oferir desinteressadament. Parlem, doncs, d'una persona il·lustrada, atemporal, sàvia i humana que em va acollir amb generositat. És un dels pocs mestres i amics alhora que he conegut en la meua vida i que em va deixar una forta empremta. Persones com ell, malauradament, és impossible de trobar-ne avui dia, perquè tenia uns valors pràcticament desapareguts. Serveixin aquestes notes de senzill homenatge. ◆

RESTAURANT I ALBERG RURAL

Bellavista

Al bell mig del Parc Natural
de la zona volcànica
de la Garrotxa

Promoció d'allotjament per als
lectors de «Llengua Nacional»
per als mesos de MAIG, JUNY i
JULIOL: 10 € per persona i nit.
Et quedaràs a casa?

- Tel.: 972 68 05 12
- C/e: info@fesolsiproductesdesantapau.com

